

سؤالات بخش چهارم

۱- چند ساختمان را انتخاب کنید، بررسی کنید چقدر داخل آنها با بیرونشان تناسب دارد (سعی کنید ساختمان‌ها با هم تفاوت داشته باشند).

۲- توضیح دهید اگر قرار باشد ایران در یک کشور اروپایی غرفه‌ای دایر کند برای ارائه فرهنگ و هویت مذهبی - ملی خود بهتر است از کدام عناصر بصری و چگونه استفاده کند.

۳- در مورد سؤال قبل اگر بخواهد در یک نمایشگاه بازرگانی شرکت کند از کدام عناصر استفاده خواهد نمود.

۴- چند درخت (حداقل ۵ مورد) یا گل را در فرهنگهای مختلف جستجو کنید که به آنها احترام می‌گذارند یا معنی خاصی می‌دهند یا مقدس می‌شمارند. چرا؟ (در صورت امکان توضیح دهید). مانند درخت سرو در ایران باستان

۵- ده شیء را نام ببرید که از گل برای تزئین کردنشان استفاده می‌کنند (اعم از تصویر گل‌های مصنوعی یا طبیعی)

۶- جدولی از نام گیاهان داروئی و محل آنها تهیه کنید.

۷- چند گیاه را که به واسطه بوی خوش آن مشهوراند نام ببرید (حداقل ۵ مورد).

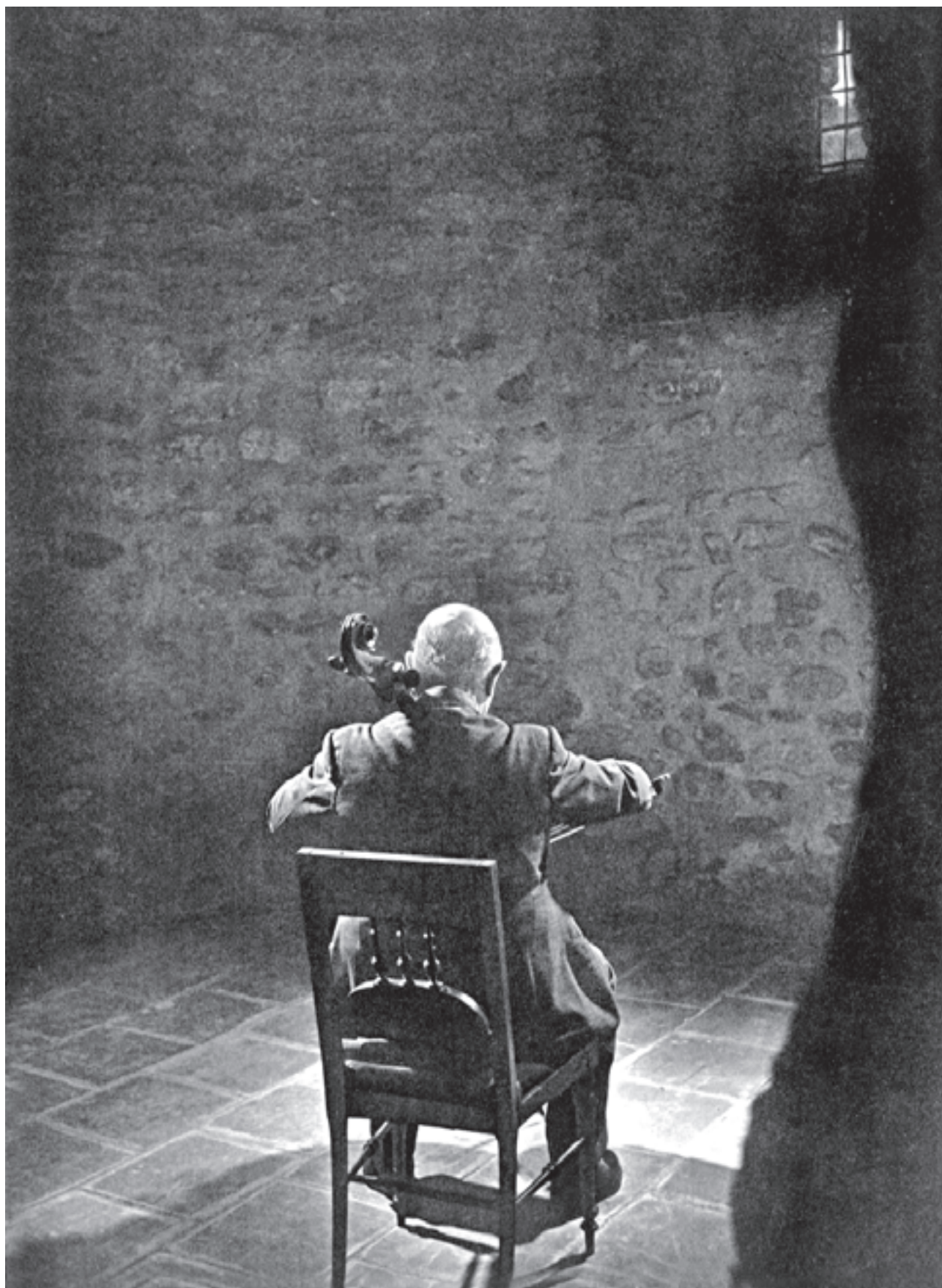
۸- شکل چند برگ و چند گل را با هم مقایسه کنید و خصوصیات ظاهری هر کدام را زیرش بنویسید.

۹- به مینیاتورهای با ارزش ایرانی نگاه کنید (قدیم و جدید) آنها را با هم مقایسه و وجه مشترک و افتراق آنها را توضیح دهید.

۱۰- در یک نمایشگاه بزرگ عوامل اثرگذار در نمایشگاه کدامند؟ چند مورد را نام ببرید.

۱۱- با توجه به عکس‌های صفحات ۹۲ و ۹۳ و ۹۴ و ۹۵ چند مورد از سؤال شماره ۱۰ (سؤال قبلی) را پیدا می‌کنید.

بخش پنجم — فضای کلمه و نوا

گوش بدهید حتماً خواهید شنید

یوسف کارژش عکاسی است که پرتره‌هایش از مشاهیر مشهور است. او می‌تواند از طریق عکس، فضایی با معنی خلق کند. او خصوصیات درونی و حرفه‌ای آنها را نشان می‌دهد. عکس صفحه قبل، پابلو کازالس یکی از مشهورترین ویلن سلست‌های جهان است، آهنگ‌ساز و رهبر ارکستر متولد ۱۸۷۶ و اسپانیایی است. او اسپانیا را به نشانه اعتراض به رژیم فرانکو ترک می‌کند...

فضای انتخاب شده، دیر قدیمی سنت میشل فرانسه است که بازسازی شده بود کارژش می‌گوید:

وقتی او شروع به نواختن کرد دیر قدیمی به تپش درآمد با آنچه فقط او می‌توانست بنوازد. موسیقی‌اش زمینی نبود و در آن فضای غمگین، من به سختی جرأت حرف زدن یا حرکت کردن داشتم. از ترس اینکه مبدا افسون و طلسم فضای ایجاد شده را بشکنم. در این حال به شکل بدن قوز کرده و نحیف او چشم دوختم که پشت به دوربین نشسته بود و در مقابل سنگهای ناهموار زبر و خشن دیوار و کف، پنجره کوچک در بلندای دیوار و فضای خالی و نیمه تاریک آنجا که زندانی را می‌مانست، صحنه‌ای شگفت خلق شده بود و موسیقی او نه از زندان که از جهان فرار می‌کرد. قدرت عظیم وهوش و معنویتی که از حضور این پیرمرد عجیب ایجاد شده بود، شگفتی می‌آفرید.

آیا می‌توانید لحظه‌ای خودتان را در آن دیر قرار دهید؟ آیا می‌توانید بشنوید آنچه را که او می‌نوازد؟...

در این اثر فضا کجاست؟ طراحی چیست؟

آیا تصور نمی‌شود که فضا خارج از صفحه دو بعدی عکس، خودش را نشان می‌دهد، نحوه حضور انسان در محیط انتخاب مکان، طرز نشستن قهرآمیز موسیقی‌دان همه انتخاب‌هایی است که عکاس انجام داده است آیا این انتخاب‌ها طراحی نیست؟

ترجمه هنری به هنری دیگر بسیار اتفاق می‌افتد.

گاه هنری شنیداری، دیده می‌شود و هنری بصری شنیده. در شکل صفحه قبل، فضای معماری و فضای موسیقی درهم تداخل کرده‌اند. به عبارتی هر دو احساس می‌شوند، یک فضا از طریق دیگری معنی پیدا می‌کند.

میزان رابطه‌ای که با فضا و عناصر آن برقرار می‌شود، آن را محسوس و آشنا می‌کند.

در تصویر صفحه قبل عناصری بصری تصویر را بررسی

کنیم:

— انتخاب کادر، از لحاظ اندازه و محل قرار گرفتن موضوع

— نحوه نور پردازی، نقش پنجره هم از لحاظ کیفیت روشن

کردن فضا و هم از لحاظ معنایی که به فضای تصویر داده است، اهمیت دارد. پنجره در محلی دست ناپافتنی است و امکان بیرون رفتن از آن نیست. در نتیجه فشار زیادی را روی موضوع آورده است. طوری که زندان را تداعی می‌کند.

— محل قرار گرفتن تصویر در کادر که تقریباً حالت متقارن

نسبت به محور صفحه دارد. همچنین محل قرار گرفتن تصویر که نواحی سرنوازنده و سرویلن سل کنار هم و در مرکز کادر تصویر هستند بیشتر تفکر و راه ابراز آن را در مهم‌ترین مکان کادر قرار داده است که در مجموع تقارن نسبت به محور عمودی کادر که سکون و وقار نوازنده را می‌رساند و محور افقی کادر که سرو دست‌های نوازنده را معرفی کند، بیشترین تأثیر را دارند.

— میزان روشنایی و تاریکی دوره ظاهری تصویر را روشن

نشان می‌دهد و مابقی فضا در اهمیت کمتری قرار گرفته است.

— نحوه قرار گرفتن دست‌ها و خمیدگی نوازنده کمی بطرف

جلو به تصویر تحرک داده و آن را از حالت سکون خارج کرده است.

— نور کف که جنس خشن سنگ‌ها را نشان می‌دهد موافق

فضای خشن اسپانیا و فضایی قهرآمیز آن زمان است و نرمی اندام پیرمرد و نحوه نشستن او نشان آزرده‌گی و رنجش اوست.

→

عکس صفحه قبل برنده جایزه مدال طلای هنر عکاسی در سال ۱۹۶۶ شده است.

فضای موسیقی

یکی از تعاریف موسیقی عبارتست از هنر بیان احساسات از طریق اصوات موزون.

اما صوت مانند شعر وقتی معنای خاص پیدا می کند که در یک مجموعه اصوات موزون قرار گیرد.

به عبارتی زمان با اصوات به طور متناسب تقطیع می شود لذا نقش زمان در موسیقی از سایر هنرها بیشتر احساس می شود موسیقی را نمی توان گفت، باید شنید.

هر احساسی با سازی یا مجموعه سازی و هر سازی با دستگاه و نغمه ای بیان می شود.

هم آهنگی در اینجا مصداق خوبی دارد زیرا در یک مجموعه سازها نمی توان تصور ناهم آهنگی داشت. سرعت معلوم می شود برخلاف هنرهای دیگر که این معنا به سادگی موسیقی قابل تشخیص نیست.

هر سازی فضای مخصوص به خودش دارد. سازها چه کوبی، زهی و بادی همه می توانند یک آهنگ را بنوازند در حالی که هر کدام فضای خودش را ایجاد می کند. مثل تفاوت تار با نی و یا ترومپت با پیانو که به این تفاوت، تفاوت رنگ در موسیقی می گویند لذا در یک مجموعه، رنگ آمیزی فضا از طریق اصوات بسیار قابل اهمیت است.

می گویند بعضی از سازها شخصی و بعضی مجلسی هستند و یا اینکه هر سازی که در نواختن بیشتر به بدن می چسبد شور و حال بیشتری دارد و ....

موسیقی ایران همواره همراه شعر بوده و خواننده در این موسیقی جزو ارکان است. لذا وزن ها و قافیه های شعر در وزن ها و نغمه های موسیقی می تند و گاهی تفکیک نشدنی هستند. بدهستان بین سازها و خواننده کاری بالبداهه است و این از ویژگی های موسیقی سنتی ماست که حال فضا و روحیه آن و مجلس یا خلوت کاملاً بر موسیقی اثر می گذارد به همین خاطر هیچ گاه یک موسیقی دوبار نواخته نمی شود.

البته بداهه نوازی در موسیقی ملل دیگر هم هست و حتی در یک ارکستر ممکن است فضایی برای بداهه نوازی یک ساز باز شود.

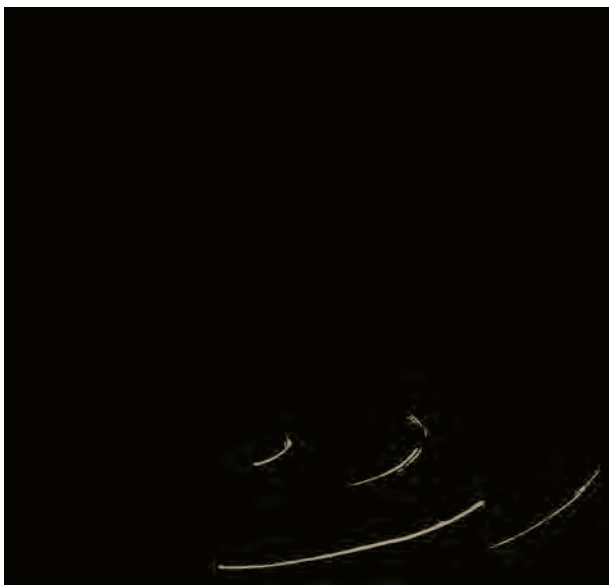
به اندازه ای اشعار و موسیقی با هم همراهند و فضای واحدی را در موسیقی سنتی ما ایجاد می کنند که در کتاب بحورالاحان که در علم موسیقی و نسبت آن با عروض نوشته شده، آمده است که، قدما چگونه برای هر نغمه وقت و جایی خاص قائل بوده اند. کدام دستگاه با کدام غزل بیشتر سازگار است و کدام نغمه در کدام وقت نواخته شود. در جدول زیر شماری از نغمات با اوقات آنها از این جهت که در آن وقت مناسبت بیشتری دارد، آمده است. این دسته بندی را به ابی نصر فارابی نسبت داده اند.

از طلوع آفتاب از صبح صادق تا طلوع آفتاب رهاوی	از طلوع تا یک پاس از روز رفته حسینی	در نیمروز عراق	در وقت ظهر راست
بعد از ظهر کوچک	عصر بوسلیک	چون آفتاب روی به زردی آورد عشاق	از شام تا یک پاس از شب رفته زنگوله
بعد از آن حجاز	پس از آن بزرگ	نیمه شب نوا	آخر شب صفاهان

به سبب تغییر روحیه زمان و نیازهای روز استفاده از ساز به تنهایی نیز مرسوم است و به عنوان ساز تنها و حتی به شیوه های چند نوائی و ارکستری به کار می رود.

از آنجا که موسیقی در خاطره ها می ماند، گاهی نوایی خاص شخص را به زمان های دور می کشاند. قدرت زیادی در این کار نهفته است. اجرای موسیقی امر بسیار با اهمیتی است، و می توان آثار گذشتگان را برای امروز مجدداً اجرا کرد و به فضای تازه ای رسید.

نیازهای دیگری هم وجود دارد تا تغییراتی در مسیر موسیقی ما فراهم کند که مانع از ادامه شکل سنتی آن نیست. و آن تطبیق موسیقی برای ایجاد فضایی خاص است مانند موسیقی فیلم که خود مقوله مفصلی است اما حرکت های ارزشمندی در این زمینه صورت گرفته است که بسیار قابل اعتنا است.

انتخاب فضای مرگ

دو شعر که فضای تصویری خوبی دارند، انتخاب شده است. براساس آن، تصاویری نقاشی شده است. مقایسه فضای اشعار، بدون در نظر گرفتن تصاویر و با در نظر گرفتن آنها شما را به داوری در مورد آنها وامی دارد.

شعر اول از دکتر خانلری و مربوط به تمایل عقاب به زندگی کردن مانند کلاغ است، تا بیشتر عمر کند، اما پس از آشنایی، از این تصمیم پیزار می شود و زندگی در اوج را هر قدر کم به زندگی در ذلت، هر قدر زیاد ترجیح می دهد.

شعر دوم از دکتر حمیدی است که به گونه ای بسیار زیبا از مرگ قو که گویند بسیار با شکوه است و تنها و در خلوت در آغوش آب جان می سپارد، الهام گرفته است.

انتخاب فضا و مقطعی از شعر که تمام فضای شعر را که پر از تصویر است بیان کند، برای به تصویر در آوردن آن بسیار حائز اهمیت است.

در این دو تابلو شاهد انتخاب دو مرگ زیبا هستیم. یکی عقاب که در اوج می میرد و بسیار با شکوه، حماسی و غرور آفرین و دیگری قو که در تنهایی، خلوت، غمگین و بسیار عاشقانه و شاعرانه می میرد.

کادر عمودی برای مرگ در آسمان و افقی برای مرگ در دریا انتخاب شده اند.

اثر : عبدا... حاجیوند (نقاشی برای همین کتاب)

اثر : عبدا... حاجیوند (نقاشی برای همین کتاب)

عقاب

گویند زاغ سیصد سال بزید و گاه سال عمرش از این نیز درگذرد ... عقاب
را سی سال عمر بیش نباشد، (خواص الحیوان)
(به علت طولانی بودن شعر بعضی از قسمت های آن آورده شده).
گشت غمناک دل و جان عقاب   چو از او شد ایام شباب
دیدکش دور به انجام رسید   آفتابش به لب بام رسید
.....
آشیان داشت در آن دامن دشت   زاغکی زشت و بد اندام و پلشت
.....
سالها زیسته افزون ز شمار   شکم آکنده زگند و مردار
.....
بر سر شاخ ورا دید عقاب   زآسمان شد بشتاب
زار و افسرده چنین گفت عقاب   که مرا عمر حبایست بر آب
چیست سرمایه این عمر دراز   رازی اینجاست تو بگشای این راز
زاغ گفت ارتو درین تدبیری   عهدکن تا سخنم بپذیری
طعمه خویش بر افلاک مجوی   ناودان جایگهی سخت نکوست
.....
آنچه زان زاغ چنین داد سراغ   گند زاری بود اندریس باغ
.....
گفت کای یار ببخشای مرا   سالها باش و بدین عیش بناز
گر بر اوج فلکم باید مرد   عمر در گند به سر نتوان برد
شهر شاه هوا اوج گرفت   زاغ را دیده بر او مانده شگفت
سوی بالا شد و بالاتر شد   راست با بهر فلک همسر شد
لحظه ای چند بر این لوح کبود   نقطه ای بود و سپس هیچ نبود

مرگ قو

شنیدم که چون قوی زیبا بمیرد
فریبنده زاد و فریبا بمیرد
شب مرگ تنها نشیند به موجی
رود گوشه ای دور و تنها بمیرد
در آن گوشه چندان غزل خواند آن شب
که خود در میان غزلها بمیرد
گروهی برآنند کاین مرغ شیدا
کجا عاشقی کرد آنجا بمیرد
شب مرگ، از بیم آنجا شتابد
که از مرگ غافل شود تا بمیرد
من این نکته گیرم که باور نکردم
ندیدم که قویی به صحرا بمیرد
چو روزی ز آغوش دریا برآمد
شبی هم در آغوش دریا بمیرد
تو دریای من بودی، آغوش واکن
که می خواهد این قوی زیبا بمیرد

سؤال‌ها و تمرین‌ها

● فضاهای نظیر را در چند کتاب ادبی که خوانده‌اید با هم مقایسه کنید. (هر کدام شخصیت‌ها را چگونه معرفی می‌کنند؟) و هر شخصیتی چه فضائی اطراف خود ایجاد می‌کند.

● سه شعر را پیدا کنید که بیان تصویری آن قوی و روشن باشد. یک یا چند مقطع از آنرا انتخاب کنید که مفهوم شعر را تا حدودی بیان کند.

● چند شعر نو انتخاب کنید و مانند سؤال بالا عمل نمائید.
● کل شعر عقاب را که بخشی از آن در صفحه ۱۰۹ آمده است بخوانید و در مورد فضای دو صفحه ۱۰۸ و ۱۰۹ اظهار نظر کنید و بگوئید چه احساسی از فضای این دو شعر دارید.

● پنج نمونه از قالب‌های شعری را مطابق صفحه ۱۰۸ معرفی نموده، چند نمونه از اشعار مورد پسند خودتان را در همان قالب‌ها بنویسید توجه کنید که اشعار انتخابی، یک فضا را بیان کنند. (برای مثال فضای پهلوانی، فضای عرفانی و...)

● دو شعر از فردوسی را که دارای فضاهای متفاوتی هستند انتخاب کنید و دو بیت از هر کدام را با هم مقایسه و توضیح دهید تفاوت‌ها چگونه معلوم می‌شوند.

● سؤال بالا را نه در مورد تفاوت‌ها بلکه در مورد شباهت‌ها بیان کنید. (در صورتی که دو شعر از فردوسی یک فضا را بیان کرده باشند).

● از سه مجسمه فردوسی که یکی در میدان فردوسی تهران است و یکی در دانشگاه تهران مقابل دانشکده ادبیات و یکی در میدان فردوسی مشهداند و قبلاً هر کدام در محل فعلی میدان فردوسی تهران بوده‌اند دو مجسمه را انتخاب کنید و آنها را با هم مقایسه کنید و نظر خود را درباره آنها که کدام یک با فضای افکار فردوسی و شخصیت او سازگاری بیشتری دارند بیان کنید. دلایل خود را نیز ارائه دهید.

● فضائی را با استفاده از تصویر یا کلام ایجاد کنید که در عین حال که به نظر واقعی می‌رسد اما با دقت کردن در آن معلوم شود که واقعی نیست.

● فضای دو فیلم سینمایی را که با یک موضوع بوده‌اند و دیده‌اید به ساده‌ترین شکل ممکن و حداکثر در ۴ سطر (هر کدام

را) توصیف کنید.

● آیا می‌توانید تفاوت‌های فضای یک فیلم زنده را با فضای یک فیلم عروسکی بیان کنید؟

● آیا می‌توانید تفاوت‌های فضای یک فیلم زنده را با فضای یک فیلم تصویر متحرک بیان کنید؟

● آیا می‌توانید تفاوت‌ها و شباهت‌های فضای یک فیلم عروسکی را با فضای یک فیلم تصویر متحرک بیان کنید؟

● آیا می‌توانید تفاوت فضای یک فیلم زنده را با فضای یک فیلم تئاتر بیان کنید؟

● آیا می‌توانید تفاوت فضای یک تئاتر عروسکی را با تئاتر زنده بیان کنید؟

● آیا می‌توانید فضای یک تئاتر عروسکی را با فضای یک تئاتر سایه بیان کنید؟

برای جواب دادن به ۶ سؤال بالا لازم است درباره آنها تفحص کنید برای اینکار می‌توانید به کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان مراجعه کنید.

● فکر کنید چگونه از طریق طراحی صحنه در تئاتر، فضای مناسب ایجاد می‌شود؟ در این مورد مقایسه طراحی صحنه در فیلم و در تئاتر مؤثر است.

● فکر می‌کنید موسیقی کدام فیلم‌ها به فضای فیلم کمک زیاد کرده است؟ (فیلم‌های ایرانی و فیلم‌های خارجی).

● از طریق کلاژ (بریدن عکس یا تصاویر مختلف و کنار هم قرار دادن آنها) فضای خاصی درست کنید که واقعی به نظر نرسد. بعد از آن فتوکپی تهیه کنید و برای آن یک عنوان و چند جمله بنویسید.

● سعی کنید با چند خط یک تصویر را دوباره معرفی کنید، خط‌ها باید حداقل باشند و تصویر شناخته شود.

● با تغییر نور در فضا و از یک زاویه معین صحنه‌هایی را ایجاد کنید و عکاسی نمائید سپس آنها را با هم مقایسه کنید و احساس خود را از تغییرات بیان نمائید.

● چند صدا (افکت) را با فاصله ضبط کنید (مانند صدای باد، ترمز، بوق و نظائر آن) سپس آنها را جوری کنار هم قرار دهید که احساس ارتباط و تداوم بین آنها ایجاد شود و از دوستان

بخواهید در مورد آن واقعه، داستان کوتاهی بگویید.

● کتاب هندسهٔ بعد چهارم را بخوانید و بگوئید چگونه می‌توانید خود را دو بعدی فرض کنید.

● چند نمونه خطای دید را معرفی کنید.

● چند تصویر جدا را انتخاب کنید آنها را با توجه به صفحهٔ ۸۰ (نرسید اتفاقی نیفتاده) در یک صحنه، جوری کنار هم قرار دهید که احساس واحد و مشخصی را بدهد.

● ۶ بافت دو بعدی و ۳ بعدی را انتخاب کنید و هر کدام را (دو بعدی‌ها) و (سه بعدی‌ها) جوری با هم ترکیب کنید (کنار هم بگذارید) که خوشایند باشند.

● چند فضا را که معنا و احساس قدرت را بیان می‌کنند نشان دهید.

● فضای نقاشی را توضیح دهید.

● فضای عکاسی و عکس را توضیح دهید.

● فضای یک موزه یا بخشی از آن را توصیف کنید.

● چهار شهر متفاوت را که در ایران می‌شناسید با هم از

نظر ظاهر مقایسه کنید و نتیجه را بیان کنید.

● به نظر شما میدان نقش جهان برای چه کارهایی مناسب

است. چند مورد را نام ببرید که در شأن میدان باشد.

● چه ضوابطی را باید بر میدان حاکم کرد تا از نقطه نظر

سمعی و بصری به آن فضا آسیبی نرسد.

چگونه می‌شود مردم را چه داخل ایران و چه از خارج

ایران به این مجموعه جلب کرد طوری که حرمت‌های آن حفظ شود.

● اگر در صفحهٔ کاغذ سطح بین دو خط را که گاهی آنرا

تذهیب می‌کنند فضای ظاهری بین دو خط تعریف کنیم فضای

ظاهری بین خطوط نستعلیق، ثلث و نسخ را با هم مقایسه کرده تفاوتها را توضیح دهید.

● فضائی را که از خط‌های فوق احساس می‌شود بیان

کنید و کاربرد هر کدام را در هر جا بهتر است از نظر خودتان

توضیح دهید.

یادآوری پایان کتاب

همان‌طور که ملاحظه می‌کنید سؤالات این کتاب تستی نیست و بیشتر سعی در بارور کردن ذهن این کتاب می‌تواند ادامه پیدا کند. شما آن را ادامه دهید.

هرچه بیشتر سؤال خوب در ذهنتان ایجاد شود و آن را طرح کند و در جواب به آن فکر کنید این کتاب به مقصد شما نزدیک‌تر شده است.

منابع و مأخذ ترجمه یا زبان فارسی

حج دکتر علی شریعتی
طرح و اجرای نقش و کاشیکاریهای ایران (۱) محمود ماهرالنقش
سرگذشت اثر یساولی
نقاشی قهوه‌خانه‌ای میراث فرهنگی
اسرار ساختمانی هرم بزرگ گیزا :
دکتر حسین کشی افشار دانشگاه تهران
ساخت شهر و معماری در اقلیم گرم و خشک
محمد توسلی
بحورالاحان فرصت‌الدوله شیرازی
به اهتمام محمد قاسم صالح
قافیه و قالب‌های شعری عبدالمحمد دانشور
مکتبهای ادبی رضا سید حسینی
ادبیات معاصر ایران دکتر حاکمی.
نقاشی کودکان و مفاهیم آن ترجمه عبدالرضا صرافان
کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان

منابع و مآخذ لاتین

The Architectural Review

Arabic - Islamic Cities

Oriental Rugs.

Plants in Garden History.

Architecture & Film A. D.

Architects in Cyber Space A. D.

Les Gonflits Du xxe siècle

Rome of The Caesars

Central Asia

L'Homme et ses Symboles

Elements aim

Time - Life History of The World:

The Natural world

Light in The East.

Power of The Crown

Le maroc et L'Artisanant

Do you know what I know?

Bochumschlage

Savoir Dessiner

L'Art de la Bande Dessinée

Cenat

Illusions E. Lanners

